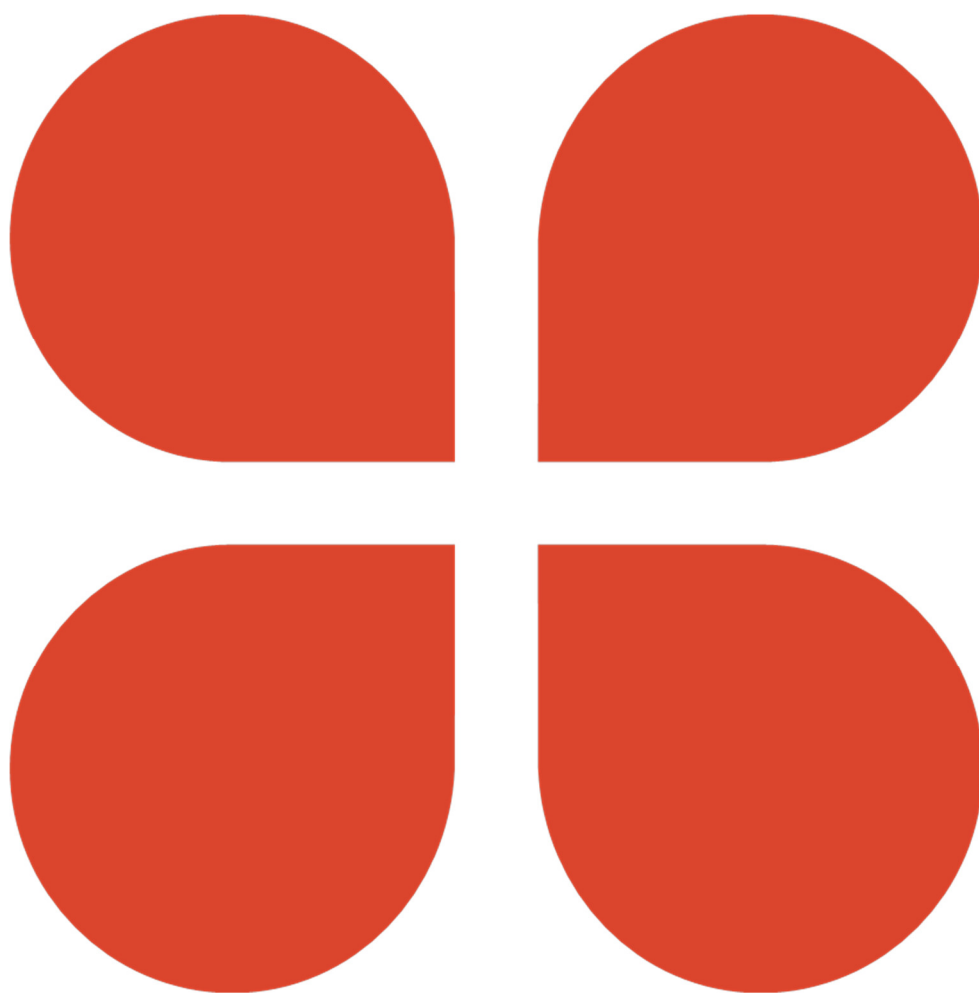

Uppdrag att stödja tio myndigheters
utarbetande av vägledande strategier
för kulturmiljöfrågor

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 80 00
www.raa.se
registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2018

Delrapport: Uppdrag att stödja tio myndigheters utarbetande av vägledande strategier för kulturmiljöfrågor
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Innehåll

Inledning	4
Initial kartläggning av myndigheternas kulturmiljöarbete	5
<i>Kartläggning genom workshop och fördjupande frågor</i>	5
<i>Både likheter och skillnader i myndigheternas kulturmiljöarbete</i>	6
<i>Behov av generellt och myndighetsspecifikt stöd från Riksantikvarieämbetet</i>	7
Program för tvärasektoriellt kulturmiljöarbete i staten, TVÄRS	10
<i>Bakgrund – det tvärasektoriella kulturmiljöarbetet</i>	10
<i>Programmets utgångspunkter</i>	11
<i>Vision och mål för programmet</i>	12
<i>Tre huvuduppgifter i fokus för programmet</i>	12
Avslutning	14
<i>Myndigheternas behov och önskemål</i>	14
<i>Riksantikvarieämbetets angreppssätt</i>	14
<i>Riksantikvarieämbetets fortsatta arbete med uppdraget</i>	15

Inledning

Riksantikvarieämbetet fick i juni 2017 i uppdrag av regeringen att stödja och följa tio myndigheters framtagande och genomförande av vägledande strategier för kulturmiljöfrågor (Ku2017/01563/KL). I denna delrapport redovisar Riksantikvarieämbetet hur myndigheten tagit sig an och har för avsikt att arbeta vidare med uppdraget.

Arbetet har bestått dels av en övergripande kartläggning av vilka förutsättningar och behov av stöd de tio myndigheterna har, dels i att utforma ett program för tvärsektoriellt kulturmiljöarbete i staten, TVÄRS. Programmet ska driva Riksantikvarieämbetets fortsatta del i uppdraget och väntas pågå 2018–2021. TVÄRS utgår från visionen att:

Statliga myndigheter har ett strategiskt förhållningssätt till de nationella kulturmiljömålen och tar till vara kulturmiljöns potential för ett hållbart samhälle.

Att kulturmiljöarbetet drivs som en tvärsektoriell fråga är avgörande för dess framgång. Det ligger därför i Riksantikvarieämbetets intresse att de tio myndigheterna lyckas fullt ut med uppdraget från regeringen. Framtagandet av strategierna handlar i huvudsak om att skapa strukturer för det kulturmiljöarbete som genomförs i respektive myndighet; att formulera de uttalade strategier och verksamhetsprocesser som redan finns.

Sammantaget bedömer Riksantikvarieämbetet att myndigheten genom ovanstående insatser står väl rustad att fortsätta bistå myndigheterna med såväl framtagandet som genomförandet av strategierna.

Initial kartläggning av myndigheternas kulturmiljöarbete

De tio myndigheternas behov av stöd i framtagandet av vägledande kulturmiljöstrategier har kartlagts av Riksantikvarieämbetet. Kartläggningen är en del av Riksantikvarieämbetets initiala arbete med uppdraget och ligger till grund för myndighetens fortsatta insatser att stödja myndigheterna i deras arbete med kulturmiljöstrategier. Här redovisas en kortare sammanställning av iakttagelser och reflektioner från kartläggningen. Den fullständiga versionen kommer att användas i det fortsatta arbetet med uppdraget.

Kartläggning genom workshop och fördjupande frågor

Kartläggningen består av material från en workshop som genomfördes den 7 november 2017 samt svar på ett antal fördjupande frågor om myndigheternas kulturmiljöarbete och omhändertagande av uppdraget.¹

Syftet med workshopen var att påbörja Riksantikvarieämbetets kartläggning av myndigheternas behov av stöd och att inleda dialog och erfarenhetsutbyte mellan myndigheterna för att skapa tydlighet i arbetet framöver. Workshopen utgör därför även en del av Riksantikvarieämbetes metodstöd till myndigheterna.

Efter workshopen skickade Riksantikvarieämbetet fem frågor till myndigheterna med syftet att få en fördjupad bild av det kulturmiljöarbete som bedrivs inom myndigheterna, uppdragets status samt att fånga upp en samlad bild av myndigheternas behov av stöd i arbetet. Frågorna utgick i stor utsträckning från regeringens intentioner i direktiven till uppdraget:²

1. Vad är kulturmiljöarbete i din myndighets verksamhet?
2. På vilket sätt beaktas de nationella kulturmiljömålen i din myndighets verksamhetsprocesser idag?
3. Utifrån din myndighets verksamhet - var är behoven och utmaningarna som störst för att bevara, använda och utveckla kulturmiljöer?
4. Inom vilka delar av uppdraget ser ni störst behov av stöd från Riksantikvarieämbetet?
5. Vad bör detta stöd bestå av för att bäst passa din myndighets verksamhet?

¹ Jordbruksverket och Tillväxtverket hade inte möjlighet att delta vid workshopen. Riksantikvarieämbetet har i en efterföljande dialog med Jordbruksverket diskuterat frågorna som togs upp vid workshopen. Utfallet av denna diskussion är inkluderat i kartläggningen. Tillväxtverket har i februari 2018 framfört önskemål om ett möte för att diskutera uppdraget.

² Myndigheterna fick tiden mellan december 2017 och februari 2018 att besvara frågorna och samtliga myndigheter förutom Tillväxtverket inkom med svar.

Myndigheternas svar har varit skiftande vad gäller graden av konkretisering av kulturmiljöarbetet i verksamheten vilket Riksantikvareämbetet tolkar som att myndigheterna kommit olika långt i arbetet med uppdraget. I de flesta fall har frågorna besvarats av en kulturmiljöspecialist, ibland i samarbete med en referensgrupp. Vid några myndigheter har svaren beslutats av chefer på mellannivå och i ett fall av generaldirektören. Samtidigt uttryckte flera myndigheter vid workshopen att en förutsättning för ett lyckat utarbetande av strategierna är en bred förankring inom respektive organisation. Ambitionen är att involvera flera delar av myndigheten för att kunna göra en analys av var kulturmiljöfrågorna kommer in i olika processer. Generellt framhölls också att det är viktigt att förankra strategiarbetet hos chefer och i verksamheter.

Både likheter och skillnader i myndigheternas kulturmiljöarbete

De tio myndigheterna skiljer sig åt i sina uppdrag och därmed också i sina respektive verksamheter kopplade till de nationella målen för kulturmiljöarbetet. På ett generellt plan är de utmaningar med kulturmiljöarbetet som myndigheterna identifierar därför myndighetsspecifika. Samtidigt finns det likheter mellan myndigheterna, till exempel hur kulturmiljöarbete ingår eller saknas i olika processer och vilka styrmedel som finns att tillgå för att påverka kulturmiljöarbetet.

De nationella kulturmiljömålen beaktas sällan i processer

En utmaning i utarbetandet av strategierna är att – i enlighet med regeringens intention att få in kulturmiljöarbete tidigt i olika processer – identifiera relevanta faser i processerna där kulturmiljöarbetet kan få genomslag. Kartläggningen visar att de nationella kulturmiljömålen idag sällan beaktas i myndigheternas verksamhetsprocesser. Generellt verkar myndigheterna istället ta utgångspunkt i ett mer allmänt bevarande av kulturmiljöer och tillämpning av kulturmiljölagen (1988:950). Vissa myndigheter har i anslutning till uppdraget påbörjat kartläggningar över hur kulturmiljöfrågor kommer in i verksamheten.

Miljömålen tillämpas som en process för kulturmiljöarbetet

Även om de flesta myndigheter inte beaktar de nationella kulturmiljömålen i sina interna verksamhetsprocesser uppger flera att målen sammanfaller med miljö kvalitetsmålen och därmed beaktas inom ramen för dessa. Sju av myndigheterna har ansvar för att arbeta med miljö kvalitetsmål enligt sin instruktion; Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning och Trafikverket. Utöver dessa uppger även Statens fastighetsverk att de tar hänsyn till kulturmiljöfrågor genom miljömålssystemet.

Det är i sammanhanget viktigt att komma ihåg att de indikatorer som rör kulturmiljö inom miljömålssystemet främst är inriktade på kulturmiljöers bevarande. Endast i mindre utsträckning berörs andra värden som kulturmiljömålen pekar ut, såsom en mångfald av kulturmiljöer, människors delaktighet och ett inkluderande samhälle. För att i högre utsträckning bidra till de nationella kulturmiljömålen krävs därför ett kulturmiljöarbete som även sträcker sig utanför miljömålssystemet.

Kulturmiljöarbetet påverkas direkt och indirekt genom olika styrmedel

I svaren på de fördjupande frågorna framkommer att myndigheterna förfogar över olika styrmedel i sitt kulturmiljöarbete.³ De ekonomiska styrmedel som myndigheterna anger att de har att tillgå tillämpas för att fördela bidrag för att bevara, använda och utveckla kulturmiljöer. De juridiska styrmedel som myndigheterna har består i att ge ut föreskrifter med koppling till kulturmiljöarbetet och att utöva tillsyn. Slutligen består myndigheternas informativa styrmedel av till exempel rådgivning, inspiration och kunskapsspridning.

Medan ovan nämnda styrmedel i stor utsträckning syftar till att påverka och ge andra aktörer förutsättningar i kulturmiljöarbetet finns det också exempel på myndigheter som genom sin verksamhet har en direkt påverkan på kulturmiljöer och i kulturmiljöarbetet. Detta direkta arbete innebär att myndigheter själva förfogar över eller förvaltar kulturmiljöer.

Behov av generellt och myndighetsspecifikt stöd från Riksantikvarieämbetet

I kartläggningen framkommer att det finns behov av både generellt och myndighetsspecifikt stöd från Riksantikvarieämbetet. Båda dessa behov framträder i relation till de nationella kulturmiljömålen, men också som en utgångspunkt för andra typer av stöd i genomförandet av uppdraget.

De myndigheter som kartlägger sitt kulturmiljöarbete och arbetar med att formera sitt genomförande av uppdraget har i detta läge svårt att till fullo överblicka sina behov av stöd och samordning. Mer konkreta uttryck kring olika typer av stöd kommer sannolikt att framträda allteftersom myndigheternas strategiarbete tar form.

Skillnader i förståelse och tillämpning av kulturmiljömålen

Myndigheterna uttrycker behov och önskemål av olika typer av stöd för att förstå och tillämpa de nationella kulturmiljömålen. Behovet av stöd i förhållande till kulturmiljömålen bekräftas av att myndigheterna sällan beaktar målen i sina verksamhetsprocesser. Något förenklat går det att dela in myndigheternas behov och önskemål av stöd på följande sätt:

- Myndigheter som inte uttrycker något behov av stöd för att förstå och tillämpa de nationella kulturmiljömålen.
- Myndigheter som uttrycker att de själva har kompetens och kunskap för att förstå och tillämpa de nationella kulturmiljömålen.
- Myndigheter som uttrycker behov av verksamhetsnära samtal och tolkning av de nationella kulturmiljömålen.
- Myndigheter som uttrycker behov av en enhetlig operationalisering och nedbrytning av de nationella kulturmiljömålen.

³ Utöver vad som nämnts i svaren kan det – beroende på hur kulturmiljöarbete tolkas hos respektive myndighet – finnas ytterligare relevanta styrmedel hos myndigheterna.

Etablering av nätverk främjar dialog och erfarenhetsutbyte

Som ett generellt stöd i arbetet med att ta fram strategier föreslår myndigheterna ett nätverkssamarbete som hålls ihop av Riksantikvarieämbetet. De flesta uttrycker önskemål om ett allmänt hållet stöd i form av dialog och erfarenhetsutbyte och har behov av en form av mötesplats för frågor om kulturmiljöarbete kopplat till genomförandet av uppdraget.

Några av myndigheterna pekar på gemensamma teman som kan vara relevanta att utveckla inom ett nätverkssamarbete. Ett förslag på tema är politikområdenas överlappning och eventuella avvägningar i de olika verksamheterna. Ytterligare förslag är att på ett övergripande plan diskutera länsstyrelsernas perspektiv på arbetet med kulturmiljöfrågor samt att verka för gränsöverskridande möten med aktörer som vanligtvis inte träffas, för att på så sätt främja nya samarbeten.

Det finns en spännvidd i behovet av interaktivitet och medskapande, som kan vara viktigt för Riksantikvarieämbetets bedömning om hur en eventuell nätverkssamordning ska utformas. Rådgivning, vägledning och tydlighet lyfts av en del myndigheter fram som nyckelbegrepp för nätverket. Andra önskar att ett nätverk verkar för samsyn och menar att den gemensamma bilden av vad uppdraget innebär och på vilket sätt och med vilka metoder det bör genomföras är avgörande för de framtida effekterna av uppdraget.

Betydelsen av ett nätverk skiljer sig också åt mellan myndigheterna. Vissa har önskemål om själva nätverket som redskap för en process för samlad och samordnad struktur för genomförandet av uppdraget. Andra betonar vikten av att ge utrymme för myndighetens egen process att göra avvägningar utifrån verksamhet, roll och resurser.

Flera myndigheter uttrycker behov av stöd inom redan etablerade samarbeten och fora. Bland dessa nämns miljömålssystemet men även andra mer nischade samarbeten. Ett par myndigheter poängterar att ett fokus på strategiuppdraget inte får ersätta pågående dialoger. Det finns samtidigt exempel på att myndigheter upplever begreppet fora som otydligt och har svårt att veta vilka sammanhang som kan vara relevanta. Ett förslag är därför att Riksantikvarieämbetets roll är att ha en sammanhållen bild inom vilka fora myndigheters kulturmiljöarbete kan uppmärksammas.

Verksamhetsnära stöd efterfrågas

I kartläggningen framkommer, som ett komplement till ett mer generellt stöd i form av nätverkssamordning, myndigheternas behov av en mer verksamhetsnära dialog med Riksantikvarieämbetet. Detta mer myndighetsspecifika stöd har två olika inriktningar.

Den första inriktningen handlar om behovet av att möta Riksantikvarieämbetets syn på den egna myndighetens kulturmiljöarbete. Det handlar inte om att få en uppfattning serverad för sig, utan om att utveckla samspel och samverkan via ett perspektiv att bryta sitt eget emot. Den andra inriktningen utgörs av önskemål om att Riksantikvarieämbetet ska tillhandahålla ett mer expertinriktat stöd, anpassat till förutsättningarna för myndigheternas respektive verksamheter. En del av förslagen på det här området beskriver önskemål om Riksantikvarieämbetets stöd som bollplank, det vill säga ett önskemål om att Riksantikvarieämbetet ska bistå med kulturmiljöexpertis, ge handfasta tips och råd samt komma med förslag till lösningar och lämna goda exempel.

Riksantikvarieämbetet bör enligt förslag i kartläggningen fortsätta att bidra med relevanta data, preciseringar och underlag till myndigheternas arbete. Några myndigheter menar att Riksantikvarieämbetets arbete med uppföljning och utvärdering av miljömålen ger möjlighet att aktivt driva kulturmiljöfrågor och poängterar vikten av att Riksantikvarieämbetet genom analyser visar hur olika mål- och styrsystem stärker kulturmiljöarbetet.

Önskemål om ytterligare stöd i framtagande och omsättande av strategierna

Myndigheterna framhåller i kartläggningen behovet av att bredda kulturmiljöarbetet. För att betona andra sektors ansvar föreslås därför att Riksantikvarieämbetet verkar för att frågorna inte stannar på Kulturdepartementet utan också hanteras av andra departement. Behovet av sektorsövergripande stöd framkommer också i förslag om att Riksantikvarieämbetet bör ansvara för att samla aktörer som vanligtvis inte träffas, framförallt från den privata och kommersiella sektorn.

Vad gäller aktiviteter kring återrapporteringen av uppdraget finns önskemål om samordning från Riksantikvarieämbetet, vilket skulle skapa möjligheter att dra slutsatser från det samlade materialet och därmed ger bättre förutsättningar för det framtida kulturmiljöarbetet. Likaså finns önskemål om att Riksantikvarieämbetet kan hålla i sampublicering och medieinsatser i samband med att strategierna färdigställs.

Utöver de stödjande aktiviteter som rör framtagandet av strategierna framkommer även konkreta önskemål om vad Riksantikvarieämbetet kan bidra med för att omsätta strategierna i praktiken. Även här lyfts behovet av en förankring på departementsnivå fram. Att involvera samtliga berörda departement uppfattas kunna bidra till tydlighet i eventuella framtida uppdrag som rör kulturmiljöarbete, bland annat vad gäller behovet av ekonomiska förutsättningar och kompetensförsörjning.

Program för tvärssektoriellt kulturmiljöarbete i staten, TVÄRS

För att genomföra uppdraget att stödja de tio myndigheternas arbete och ansvara för en gemensam dialog och erfarenhetsutbyte i framtagande och genomförande av strategierna har Riksantikvarieämbetet ett program för tvärssektoriellt kulturmiljöarbete i staten, TVÄRS. Det stödjande arbetet inom ramen för programmet tar i stor utsträckning sin utgångspunkt i de behov som framkommit i den genomförda kartläggningen.

Utöver att driva Riksantikvarieämbetets del i uppdraget som tio myndigheter fått att ta fram vägledande strategier för kulturmiljöfrågor ska programmet utveckla Riksantikvarieämbetets agerande för Agenda 2030 och miljö kvalitetsmålen och utveckla myndighetens framtida verksamhet utifrån detta arbete. Programmet beräknas pågå 2018-2021.

Programmet är ett särskilt utvecklingsinitiativ och beställt av riksantikvarien. Det innebär en kraftsamling och en tydlig prioritering inom myndigheten av det tvärssektoriella kulturmiljöarbetet i staten.

Bakgrund – det tvärssektoriella kulturmiljöarbetet

Kulturmiljöarbetet befinner sig i en skärningspunkt mellan olika politikområden, såsom kulturpolitik, miljöpolitik och samhällsplanering. I propositionen Kulturmiljöns mångfald (prop. 2012/13:96) konstateras att ett stort antal myndigheter har delansvar för kulturmiljön och bör vara involverade i, och ta ansvar för kulturmiljöns förvaltning och utveckling.

Vilka myndigheter som har ett utpekat, specifikt ansvar att bidra till uppfyllelsen av de nya målen för det statliga kulturmiljöarbetet har inte funnits inskrivet i myndighetsinstruktion eller regleringsbrev för någon myndighet bortsett från Riksantikvarieämbetet, till skillnad från till exempel miljömålssystemet. Uppdraget till tio myndigheter att utarbeta vägledande strategier för kulturmiljöarbete ändrar på detta.⁴

På arenan för hållbar samhällsutveckling möts de som vill bidra till en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling av samhället. Kulturmiljön bidrar på olika sätt till alla dessa tre dimensioner.

Illustration från Riksantikvarieämbetets rapport Räkna med kulturarvet.

⁴ Regeringsbeslut 2017-06-22 (Ku2017/01563/KL)

Programmets utgångspunkter

Kulturmiljöarbete är det arbete som görs för att ta till vara och för att främja kulturmiljön oberoende vem som gör arbetet. För det statliga kulturmiljöarbetet finns uttalade mål, kulturmiljömålen.

Det statliga kulturmiljöarbetet ska sedan den 1 januari 2014 främja:

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas,
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön,
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser, samt
- en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Målen kallas ibland de nationella kulturmiljömålen och ska styra de statliga insatserna på kulturmiljöområdet, men de ska även kunna vägleda politiken i kommuner och landsting.

Sveriges miljömålssystem innehåller ett generationsmål och sexton miljö kvalitetsmål. Generationsmålet anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att miljö kvalitetsmålen ska nås.

Agenda 2030 för hållbar utveckling och 17 globala mål antogs vid FN:s toppmöte den 25 september 2015. Världens länder har åtagit sig att från och med den 1 januari 2016 fram till år 2030 leda världen mot en hållbar och rättvis framtid.

Vision och mål för programmet

Programmet för tvärsektoriellt kulturmiljöarbete inom staten, TVÅRS utgår från följande vision:

Statliga myndigheter har ett strategiskt förhållningssätt till de nationella kulturmiljömålen och tar till vara kulturmiljöns potential för ett hållbart samhälle.

Följande mål för programmet leder mot visionen:

- Myndigheterna har kunskap om målen för kulturmiljöarbetet och vet hur den egna verksamheten bidrar till dessa.
- Kulturmiljöaspekter finns med tidigt i varje myndighets olika processer och är integrerade i beslutsfattande och verksamhet.
- Det finns fungerande samverkan mellan olika myndigheter genom informationsutbyte, dialog och erfarenhetsutbyte.
- Det finns goda förutsättningar för att göra avvägningar mellan de olika politikområden som myndigheterna verkar inom.
- Samverkan utnyttjas även för att nå måluppfyllelse inom respektive sektor.
- Riksantikvarieämbetets stöd till de andra myndigheterna är relevant för deras arbete och bidrar till att de kan uppfylla sina mål.

Tre huvuduppgifter i fokus för programmet

TVÅRS kommer att fokusera på tre huvuduppgifter för att uppnå sina mål:

A. Att driva Riksantikvarieämbetets del i uppdraget om att ta fram vägledande strategier för kulturmiljöfrågor.

I det ingår bland annat att:

- Ansvara för Riksantikvarieämbetets kontakter med de tio myndigheterna och samordna Riksantikvarieämbetets agerande gentemot dem.
- Identifiera och ta till vara myndigheternas drivkrafter för att arbeta tvärsektoriellt.
- Bistå myndigheterna i tolkning av kulturmiljömålen utifrån deras verksamheter och synliggöra och visa på utvecklingsmöjligheter för befintligt kulturmiljöarbete.
- Utveckla forum och kanaler för att öka samverkan och erfarenhetsutbyte mellan myndigheterna och bidra till en förankring i respektive myndighets ledning.
- Stödja myndigheterna i utveckling av metoder för strategiarbetet och arbetet med att lära av andra myndigheters metodutveckling.
- Bidra till att myndigheterna utvecklar kulturmiljöaspekterna i sina styrsystem och i sitt samarbete med regionala och lokala aktörer.
- Höja Riksantikvarieämbetets kompetens för tvärsektoriellt kulturmiljöarbete och öka kunskapen i organisationen om andra centrala myndigheters uppdrag och roll.

B. Att utveckla Riksantikvarieämbetets agerande för Agenda 2030 och miljö kvalitetsmålen.

I det ingår bland annat att:

- Formulera ett tydligt syfte och strategier för myndighetens arbete med miljö kvalitetsmålen och ansvara för kontakterna med Miljömålsrådet.
- Stödja avdelningarna i att ta fram aktiviteter som bidrar till miljömålen och agenda 2030.
- Utveckla samverkan och samspel med RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet).
- Sammanställa planer och resultat för hela myndigheten.

C. Utveckla Riksantikvarieämbetets tvärsektoriella arbete och lägga en grund för myndighetens framtida verksamhet.

I det ingår bland annat att:

- Bedöma och beskriva de konsekvenser andra myndigheters utvecklade kulturmiljöarbete får för Riksantikvarieämbetets fortsatta arbete med till exempel informationsförsörjning och kunskapsunderlag.
- Sammanställa eventuella behov av ändringar i föreskrifter och andra styrmedel.
- Ge rekommendationer för hur arbetet med stöd och samordning rörande det tvärsektoriella kulturmiljöarbetet i staten bör skötas inom Riksantikvarieämbetet efter programmets slut.

Avslutning

För att möta regeringens uppdrag att stödja tio myndigheter i utarbetandet och genomförandet av kulturmiljöstrategier har Riksantikvarieämbetet gjort en övergripande kartläggning samt utformat ett program för tvärsektorielt kulturmiljöarbete i staten, TVÄRS.

Myndigheternas behov och önskemål

Myndigheternas önskemål av stöd från Riksantikvarieämbetet varierar men en central del består i att tolka och förstå de nationella kulturmiljömålen koppling till den egna verksamheten. Tillsammans med andra behov av myndighetsspecifika insatser ställs krav på att Riksantikvarieämbetet utvecklar och anpassar ett specifikt och verksamhetsnära stöd. Det finns även en efterfrågan att Riksantikvarieämbetet ska samordna ett mer generellt stöd i arbetet med strategierna, i form av ett nätverkssamarbete. De behov och önskemål om stöd som myndigheterna uttrycker ligger i linje med mål som utarbetats inom ramen för TVÄRS.

Riksantikvarieämbetets initiala kartläggning utgör en bild av nuläget som är möjlig att återkomma till i samband med uppföljning och utvärdering av uppdragets effekter.

Riksantikvarieämbetets angreppssätt

Programmet TVÄRS tar utgångspunkt i Riksantikvarieämbetets värdeord; öppenhet, samverkan och professionalism, myndighetens strategiska plan och visionen för kulturmiljöarbetet 2030. Det ska hjälpa oss att ta vara på bredden i vår kompetens för att kunna utveckla och anpassa vårt arbete.

Riksantikvarieämbetet eftersträvar att lära så mycket som möjligt om de andra myndigheterna och deras verksamhet. Vårt arbete utgår från de berörda myndigheternas verksamhetslogik och styrmodeller. I dialogen med andra myndigheter betonas målen för det statliga kulturmiljöarbetet och myndigheternas ansvar för kulturmiljöarbetet. Vi strävar efter att utnyttja de forum och strukturer för samverkan som finns framför att skapa nya.

Riksantikvarieämbetet arbetar parallellt dels med stöd till andra myndigheter i deras arbete med vägledande strategier, dels med vår egen utveckling. Vi tar hänsyn till de krav myndigheterna till följd av genomförandet av strategierna kommer att ställa på vårt fortsatta arbete med till exempel informationsförsörjning och kunskapsunderlag.

Riksantikvarieämbetets fortsatta arbete med uppdraget

Inom ramen för arbetet med programmet TVÅRS möter

Riksantikvarieämbetet de tio myndigheternas behov och önskemål om stöd och höjer samtidigt den egna kompetensen för tvärsektorielt kulturmiljöarbete.

Nätverkssamordning för de tio myndigheterna

Riksantikvarieämbetet organiserar och håller ihop olika nätverk för de tio myndigheterna. I en konstellation träffas alla tio myndigheter men nätverken klustras också utifrån till exempel status på strategiarbetet, påverkan på kulturmiljöer eller uppdrag och verksamhet. Nätverkens sammansättning kan komma att ändras under arbetets gång.

Nätverken är kontaktytor för de projektledare som myndigheterna utsett för uppdraget men även för andra medarbetare och funktioner, såsom chefer och kommunikatörer. Nätverksaktiviteterna består både av fysiska nätverksträffar och workshops samt av dialog via digitala plattformar, till exempel webinarier, gemensam projektyta på internet och e-postlistor.

Nätverken syftar till att hålla samman de tio myndigheterna och främja erfarenhetsutbyte. Det kan till exempel innebära diskussioner kring vad som är lämpliga metoder eller hur hela organisationen bäst kan involveras i arbetet. Nätverken är också plattform för workshops om avgränsade teman. Några teman som har framkommit i kartläggningen är: de nationella målen för kulturmiljöarbetet, samverkan med länsstyrelsen, politikområdets överlappning och eventuella målkonflikter. Fler teman kommer att identifieras under arbetets gång.

Myndighetsspecifikt stöd

För att systematisera ett myndighetsspecifikt stöd utser

Riksantikvarieämbetet kontaktpersoner för varje myndighet.

Kontaktpersonerna upprättar tillsammans med respektive myndighet specifika handlingsplaner för Riksantikvarieämbetets stöd. Planerna tar utgångspunkt i de behov och önskemål av stöd som uttrycks i bland annat kartläggningen.

Som en enhetlig ingång för kontaktpersonerna i kontakterna med myndigheterna utarbetar Riksantikvarieämbetet ett dialog- och metodmaterial kring de nationella målen för kulturmiljöarbetet. Materialet hjälper respektive myndighet att tillsammans med Riksantikvarieämbetet synliggöra kulturmiljöarbetet inom sina styr- och verksamhetsprocesser. Utgångspunkten från Riksantikvarieämbetets sida är alltså interaktivitet snarare än instruktion och tar på så sätt avstamp i befintliga och beprövade metoder för tvärsektorielt arbete. Materialet avser även att förtydliga kopplingen mellan de nationella målen för kulturmiljöarbete och övriga relevanta styrdokument för kulturmiljöarbetet, till exempel miljö kvalitetsmålen, Agenda 2030, kulturmiljölagen (1988:950) och Vision för kulturmiljöarbetet 2030.

Kontaktpersonerna fungerar vidare som en länk till andra medarbetare, funktioner och informationskällor inom Riksantikvarieämbetet. Genom denna länk ges myndigheterna också möjlighet att göra inspel till hur Riksantikvarieämbetet på bästa sätt kan bidra med till exempel relevanta kunskapsunderlag, data, preciseringar som kan underlätta utarbetandet och genomförandet av kulturmiljöstrategierna.

Insatser vid återrapportering av uppdraget

Riksantikvarieämbetet kommer i samband med kulturmiljöstrategiernas färdigställande och de tio myndigheternas återrapportering av uppdraget till regeringen i oktober 2019 att bidra till lämpliga kommunikations- och medieinsatser. Tillsammans med de andra myndigheterna utformas informationsaktiviteter för relevanta målgrupper om strategiernas syfte, innehåll och genomförande.

Riksantikvarieämbetets stöd omsätts till lärande

Kontakterna med respektive myndighet spelar en central roll för Riksantikvarieämbetets, såväl som de tio myndigheternas lärande. För att omhänderta information och erfarenheter från kontakterna med myndigheterna kommer Riksantikvarieämbetet att utveckla och etablera metoder för lärande och hur detta kan integreras i befintlig verksamhet.

Inom ramen för Riksantikvarieämbetets slutrapportering av uppdraget i januari 2020 drar myndigheten slutsatser från det samlade materialet av kulturmiljöstrategier. Genom detta ökar vi internt kunskapen om andra centrala myndigheters uppdrag, roller och tvärspektoriella kulturmiljöarbete. Genom att omsätta denna kunskap i våra övriga aktiviteter skapar vi också bättre förutsättningar för det framtida kulturmiljöarbetet i stort.

